

Martin Novák

Plynová válka a nůž v zádech. Ukrajina se bouří proti Orbánově dohodě s Putinem

Газова війна і ніж у спину. Україна повстає проти угоди Орбана з Путіним

Російський "Газпром" припинив постачання газу до Угорщини через територію України. Він зробив це після підписання угоди між Москвою та Будапештом на наступні п'ятнадцять років. Суперечки між Будапештом і Києвом, що тривали, значно загострилися. Міністр закордонних справ Угорщини П. Сіярто описує українську критику як неприпустиме втручання у внутрішні справи, Київ стверджує, що російсько-угорська угода загрожує безпеці країни.

Ruský gigant Gazprom v pátek přerušil dodávky plynu do Maďarska přes ukrajinské území. Učinil tak po podpisu smlouvy mezi Moskvou a Budapeští na příštích patnáct let. Plyn bude do této středoevropské země proudit přes Srbsko a Rakousko.

Ukrajina protestuje, tamní média hovoří o "vrazení nože do zad" nebo plynové válce. Delší dobu doutnající spory mezi Budapeští a Kyjevem se nyní významně vyhrotily. Zatímco maďarský ministr zahraničí Péter Szijjártó označuje ukrajinskou kritiku za nepřijatelné vměšování do vnitřních záležitostí, Kyjev tvrdí, že rusko-maďarská dohoda ohrožuje bezpečnost země.

Szijjártó zároveň vyzval Evropskou komisi v Bruselu, aby posoudila, zda plynová dohoda neodporuje legislativě EU o energetice.

Z hlediska Ukrajiny jde o naplňování katastrofického scénáře, který si v Kyjevě nikdo nepřál vidět: Rusko se postupně dohodne s několika evropskými státy na dodávkách plynu tak, aby obešlo území Ukrajiny, která tím přijde o tranzitní poplatky. A zároveň o možnost zpětných dodávek plynu pro sebe - podle smlouvy už Ukrajina z Maďarska nebude dostávat žádný plyn.

Maďaři dostanou ročně 4,5 miliardy kubických metrů ruského plynu plynovodem Turkstream, který vede z Ruska do Turecka a odtud pak dále na Balkán a do Rakouska.

Zásadní následky pro Ukrajinu

Za velké ohrožení přitom považují v Kyjevě i nedávno dokončený plynovod Nord Stream 2, kterým může Gazprom dodávat plyn přímo do Německa a vyhnout se Ukrajině i Polsku. Jeho uvedením do provozu může Kyjev přijít ročně na tranzitních poplatcích o 1,5 miliardy dolarů (přes 32 miliard korun). Plynovod Turkstream, dokončený loni a letos prodloužený o napojení do Srbska, připraví Ukrajince ročně zhruba o 450 milionů dolarů (téměř 10 miliard korun).

Tento vývoj má pro Ukrajinu zásadní ekonomické následky a odstřihává ji od přepravy ruského plynu do Evropy. "Ukrajinské protesty nemohu v brát potaz. Jsem odpovědný maďarským voličům," prohlásil v pátek maďarský premiér Viktor Orbán.

"Dohoda o ruských dodávkách plynu do Maďarska zahrnuje pro Budapešť příznivou cenu, možnost výhodného přeprave plynu a také politický benefit pro Viktora Orbána, kterého příští rok čekají parlamentní volby," uvádí komentátor ukrajinské tiskové agentury Ukrinform Jevgenij Matjušenko.

Maďarský premiér dlouhodobě vystupuje jako kritik Ukrajiny a naopak v Evropské unii patří k politikům podporujícím co nejužší spolupráci s Ruskem. Dříve kritizoval Kyjev za jazykové zákony, které údajně diskriminují maďarskou etnickou menšinu za západě Ukrajiny a nelíbilo se mu také, že Kyjev vojáky a brance maďarské národnosti nasazoval ve válce s proruskými separatisty a Rusy na Donbasu.

Maďarský premiér rovněž nechtěl přijmout přísné ekonomické sankce proti Rusku a po odhalení podílu ruských agentů na explozích ve Vrběticích letos zablokoval velmi kritické společné prohlášení premiérů zemí visegrádské čtyřky.

Dobrý soused

Nyní se vláda v Budapešti hájí tím, že na začátku nejisté zimní sezony, kdy ceny energie stoupají v celé Evropě, musí především zajistit dostatečné a pravidelné dodávky plynu do Maďarska. Ty ruské tvoří 60 procent celkového maďarského importu plynu, v dovozu ropy je pak Maďarsko na Rusku závislé ze 75 procent. Ruská společnost Rosatom navíc rozšiřuje jadernou elektrárnu Paks na jihu Maďarska, která v současnosti vyrábí polovinu veškeré elektřiny v zemi.

Gazprom a ruská vláda přitom na Budapešť jako svůj opěrný bod ve střední Evropě sázejí dlouhodobě. Maďarská analytička Anita Orbánová (není v žádném příbuzenském vztahu s premiérem) v knize Moc, energie a ruský imperialismus píše o tom, že Maďarsko si Rusové už na začátku tisíciletí vytipovali jako dobrého souseda a partnera.

"Maďarské vlády v letech 2002 až 2009 nikdy nerozvinuly seriózní strategii diverzifikace zásobování energiemi a byly otevřené ruským investicím jak v energetickém sektoru, tak jinde. V širším regionu bylo jediným dalším bezvýhradně dobrým sousedem Bulharsko, které prodalo část svých strategických aktiv v energetickém odvětví Rusku. (...) Když se po roce 2004 ostatní země stavěly proti Putinově sílící autokracii, Budapešť si s Moskvou budovala takzvané pragmatické vztahy," uvádí autorka.

Viktor Orbán se vrátil do premiérského křesla po volbách v roce 2010 a závislost na Rusku v mnoha směrech ještě více prohloubil, přestože v minulosti byl vůči Moskvě kritický. Před rokem se na summitu Evropské unie vyslovil pro zrušení sankcí vůči Kremlu a pro ekonomickou spolupráci s Ruskem.